

CONSIDERAȚII ASUPRA CONDIȚIILOR ISTORICE REFERITOARE LA RIDICAREA FORTIFICAȚIILOR ÎN HALLSTATTUL TIMPURIU ÎNTRE CARPAȚII ORIENTALI ȘI PRUT

Ciprian – Cătălin Lazanu

Dorim să discutăm problema fortificațiilor hallstattiene timpurii din spațiul cuprins între Carpații Orientali și Prut, în contextul fenomenului hallstattian timpuriu din această zonă, aflată la confluența a două mari complexe culturale: complexul ceramicii decorate cu caneluri și complexul cu ceramică imprimată și incizată.

Complexul ceramicii decorate cu caneluri este reprezentat în Moldova de aspecte ale vastului ansamblu cultural Gáva-Holihradý, anume grupul Grănicești și cultura Corlăteni-Chișinău. Cultura Gáva a avut, inițial, aria de răspândire în bazinul superior și parțial mijlociu al Tisei, adică nord-estul Ungariei, sud-estul Slovaciei și nord-vestul României¹. Acest complex cultural s-a format, se pare, prin aportul culturilor Hajdubagos, Otomani târziu, Berkesz, Suciú de Sus și Piliny, la care se adaugă influențele de tip Pecica-Belegiș și vestice ale câmpurilor de urne, de tip Csorva². Noțiunea de complex cultural Gáva-Holihradý a fost definită de către Galina I. Smirnova, pe baza analogiilor ceramicii din culturile Gáva și Holihradý³.

Comunitățile acestui complex cultural s-au răspândit în zona nord-est carpatică pe valea Prutului, Stryjului și Nistrului, precum și prin pasul Prislop, valea Moldovei sau pe valea Someșului Mare – Depresiunea Dornelor, stabilindu-se în Podișul Sucevei, unde vor da naștere grupului cultural Grănicești⁴.

Cealaltă cultură ce aparține de complexul cultural al ceramicii decorate cu caneluri este Corlăteni-Chișinău, care evoluează, pe parcursul Ha A₁ până în Ha B, pe aproape întreg teritoriul Moldovei, cu excepția Podișului Sucevei și a sud-estul Moldovei⁵. Originea acestei culturi s-ar afla în complexul Bobda II-Susani-Belegiș II, din zona Serbiei și a Banatului, la care se adaugă elemente ale culturii mormintelor tumulare din Europa centrală, și ale culturii câmpurilor de urne⁶. Din punct de vedere etnic, această cultură ar aparține tot grupului nord-tracic⁷, infirmându-se apartenența illirică⁸.

¹ A. László, *Prima epocă a fierului*, în *Istoria Românilor*, vol. I (coord. M. Petrescu-Dâmbovița, Al. Vulpe), Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 305.

² Idem, *Începuturile epocii fierului la est de Carpați. Culturile Gáva-Holihradý și Corlăteni-Chișinău pe teritoriul Moldovei*, Bibl. Thrac. VI, București, 1994, p. 92.

³ I. G. Smirnova, *Complexele de tip Gáva-Holihradý – o comunitate cultural-istorică*, SCIVA, 25, 3, 1974, p. 360-361.

⁴ A. László, *op. cit.*, 1994, p. 50.

⁵ *Ibidem*, p. 105.

⁶ *Ibidem*, p. 128-129.

⁷ L. Krušelnitska, *Studien zur Besiedlung der ukrainischen Karpaten und des Karpatenvorlandes zu Beginn der Einzeit*, Acta Archeologica Carpatica, XIX, 1979, p. 94.

⁸ O. Levițki, *Culturile din epoca Hallstattului timpuriu și mijlociu*, TD, XV, 1994, p. 161.

În spațiul cuprins între Carpați și Prut au pătruns și comunități purtătoare ale unui complex cultural cu ceramică incizată și imprimată, prin grupul cultural Tămăoani și cultura Cozia-Brad. Grupul Tămăoani a fost identificat pe baza materialului ceramic din necropola de la Foltești și din așezările de la Tămăoani și Vânători (jud. Galați) și este legat, din punct de vedere genetic, de etapa timpurie (I) a culturii Babadag⁹. Nu sunt excluse nici unele contacte cu stepele nord-pontice, așa cum indică un vas de tip Belozerka din groapa 2 de la Tămăoani¹⁰. Cultura Cozia-Brad se formează ca urmare a expansiunii, în sudul Moldovei, a fazei Babadag II¹¹, fapt ce a dus la asimilarea sau dizlocarea purtătorilor culturii Corlăteni-Chișinău¹². Caracteristica principală a acestei culturi este decorarea prin imprimare a ceramicii, cu benzi liniare în zig-zag, asociate, ca motive secundare, cu mici cerculețe, precum și prezența vaselor, mari de tip sac, de tradiție Noua¹³, Cultura Cozia-Brad este încadrată în Hallstatt B (sec. X-IX a. Chr.)¹⁴.

Purtătorii acestor două complexe au trăit atât în așezări deschise, cât și fortificate. Îndeosebi cercetările efectuate în așezările fortificate au permis cunoașterea mai bine a fenomenului hallstattian.

Între anii 1976 și 1984, Nicolae Ursulescu și Dragomir Popovici au efectuat cercetări în așezarea de la Preutești-Cetate, finalizate prin rapoarte preliminare și printr-un studiu de sinteză, referitor la problema cetăților hallstattiene timpurii de pe teritoriul Moldovei¹⁵. Așezarea de la Siret-Dealul Ruina a fost sesizată inițial prin cercetări de teren, de către Mircea Ignat¹⁶, apoi de N. Ursulescu și Florin Hău¹⁷, iar începând din 1992 a fost cercetată sistematic de un colectiv condus de Attila László¹⁸.

Cercetările efectuate de Marilena Florescu, în perioada 1976-1981, iar din 1979 împreună cu Adrian Florescu, în cetatea dacică de la Căndești-Coasta Banu au permis prezentarea unor elemente importante și în privința locuirii hallstattiene

⁹ A. László, *Grupul Tămăoani. Asupra „orizontului” hallstattian timpuriu cu ceramică incizată din sudul Moldovei*, Arh Mold, XII-XIV, 1980-1982, p. 72.

¹⁰ *Ibidem*, p. 72.

¹¹ A. László, *op.cit.*, 2001, p. 323-324; S. Morintz, *Probleme ale Hallstattului timpuriu din zona istro-pontică în lumina cercetărilor de la Babadag*, Peuce, 2, 1971, p. 23; idem, *Noi date și probleme privind cultura Babadag*, SympThrac, IV, 1986, p. 32-35; idem, *Aspecte și probleme noi referitoare la cultura Babadag*, SympThrac, VII, 1989, p. 263-264.

¹² O. Levițki, *op. cit.*, 1994, p. 167.

¹³ A. László, *O așezare hallstattiană la Cozia, jud. Iași*. ArhMold, VII, 1972, p. 216, 220.

¹⁴ A. László, *op. cit.*, 2001, p.322-324; idem, *op. cit.*, 1972, p. 221.

¹⁵ N. Ursulescu, D. Popovici, *Considérations historiques concernant les fortifications hallstattiennes à l'est des Carpates*, Lucrările colocviului internațional „Prima epocă a fierului la gurile Dunării și în zonele circumpontice”, sept., 1993, Tulcea; Tulcea, 1997, p.61-65.

¹⁶ M. Ignat, *Noi descoperiri de piese de bronz în zona Sucevei*, Suceava, XX, 1993, p. 376.

¹⁷ N. Ursulescu, M. Andronic, FI. Hău, *Contribuții la cunoașterea așezărilor de pe teritoriul Siretului înainte de constituirea orașului medieval*, Suceava, XIII-XIV, 1986-1987, p. 90-91.

¹⁸ A. László, *Siret-Dealul Ruina, jud. Suceava*, Cronica 1995, p. 83; A. László, B. Niculică, *Dealul Ruina, Siret, jud. Suceava*, Cronica 1999, p. 107; A. László, I. Mareș, B. Niculică, M. Ignat, *Siret, jud. Suceava, Dealul Ruina*, Cronica 2001; A. László, M. Ignat, *Siret, jud. Suceava, Dealul Ruina*, Cronica 2003, p. 293.

timpurii de aici¹⁹ O așezare fortificată hallstattiană timpurie fortificată a fost surprinsă și în perimetrul davei de la Brad (com. Negri, jud. Bacău), prin cercetările lui Vasile Ursachi, din perioada 1963-1984 și reluate din 1999²⁰

Cercetările din așezarea de la Pocreaca-Cetățuia (jud. Iași), întreprinse de Constantin Ionomu, între anii 1991-1994, au documentat o nouă așezare fortificată din prima epocă a fierului, de pe teritoriul Moldovei²¹.

Cetățile hallstattiene din Moldova au fost prezentate, împreună cu cele din spațiul pruto-nistrean, într-un studiu al lui Aurel Zanoci²².

Și în ceea ce privește cetățile hallstattiene din Transilvania avem date care să ne permită o cunoaștere a contextului istoric în care au apărut și al rolului acestui tip de așezări în viața comunităților din Hallstattul timpuriu. De o importanță deosebită sunt, în această privință, contribuțiile lui Kurt Horedt, unde e prezentat un repertoriu cu 26 de cetăți hallstattiene, precum și cea a lui Valentin Vasiliev²³

În Moldova au fost atestate și cercetate cinci așezări fortificate, existând și alte semnalări (Ilișești-Cetățuia, Volovăț-Dl. Arșița)²⁴ (fig. 1).

Purtătorii grupului cultural Grănicești au ridicat la Preutești, jud. Suceava, pe Dealul Cetate (fig.2.1), o așezare fortificată cu trei șanțuri și trei valuri de pământ, pe parcursul a două faze de refacere²⁵. Așezarea a evoluat de la una deschisă, în perioada Ha A, care este distrusă printr-un incendiu. După această incendiere, are loc ridicarea sistemului de fortificație, ce constă printr-o dublă circumvalațiune, compusă din șanțuri și valuri, prevăzute cu palisade. Valul interior avea o lățime medie, la bază, de 8 m și o înălțime păstrată de 1,60 m, iar șanțul adiacent o deschidere de 10 m și adâncime maximă de 3 m. Valul exterior avea 9 m lățime, 1,5 m înălțime și șanțul adiacent 6 m lățime și 1 m adâncime. Trebuie menționat faptul că valurile erau prevăzute cu palisade din lemn, iar în interior au fost consolidate cu casete din lemn

¹⁹ M. Florescu, A. Florescu, *Cercetările arheologice de la Căndești-Coasta Bamului, com. Dumbrăveni (jud. Vrancea) în perioada 1976-1980*, Materiale, XV, Brașov, 1981, p. 113; A. Florescu, M. Florescu, *Aspecte ale civilizației traco-getice în zona de curbură a Carpaților Răsăriteni*, SAA, I, 1983, p.88.

²⁰ V. Ursachi, *Zargidava. Cetatea dacică de la Brad*, BiblThrac, X, București, 1995.

²¹ C. Ionomu, *Cercetările arheologice din cetatea hallstattiană de la Pocreaca-Iași*, ArhMold, XIX, 1996, p.21.

²² A. Zanoci, *Fortificațiile hallstattiene timpurii din spațiul estcarpatic*, în *Studia in honorem Ion Niculiță*, Chișinău, 1999, p. 105-120

²³ K. Horedt, *Befestigte Siedlungen der Spätbronze und der Hallstattzeit im innerkarpatischen Rumänien*, Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa, 25-29 sept., 1970, Smolenice, Bratislava, 1974, p. 205-228; V. Vasiliev, *Considerații asupra așezărilor fortificate hallstattiene din aria intracarpatică a României*, SympThrac, VII, 1989, p. 55-61.

²⁴ N. Ursulescu, D. Popovici, *op. cit.*, 1997, p. 53; D. Popovici, N. Ursulescu, *Șantierul arheologic Preutești-„Cetate”, jud. Suceava 1979. Raport preliminar*. CercArh, IV, 1981, p. 55.

²⁵ N. Ursulescu, D. Popovici, *op. cit.*, 1997, p. 56 (cu bibliografia anterioară).

iar în zonele unde pantele erau prea abrupte valurile au fost placate cu pietre²⁶ Spre sud, pe unde era drumul de acces dinspre platou, a fost săpat un al treilea șanț, de dimensiuni mai mici, ale cărui capete se termină pe pantele estice și vestice ale platoului, e posibil ca și în spatele acestui șanț să se fi construit o palisadă, așa cum indică urmele de cărbune descoperite.

Accesul în interiorul așezării se făcea dinspre sud, printr-o poartă aflată în partea centrală a fortificației. În acest scop, valurile de pământ au fost întrerupte pe o distanță de 1,5 m fiind flancată de doi stâlpi masivi. După incendierea primei fortificații, sistemul de apărare a fost refăcut prin supraînălțarea valurilor și înlocuirea stâlpilor de la poartă, precum și realizarea, în zona de acces, pe o lungime del m, a unui pavaj de gresie nisipoasă, lat de 1,75 m lățime. Și a doua refacere a fost incendiată, cea ce a determinat supraînălțarea valurilor și refacerea zonei de acces printr-un nou pavaj de piatră mărunțită. După incendierea ultimei fortificații, așezarea a fost definitiv abandonată. Sfârșitul violent al așezării este demonstrat de urmele de ardere de la nivelul valurilor și al zonelor de intrare în cetate, precum și de vârfurile de săgeată și lance descoperite în zona porții²⁷

În interiorul așezării s-a observat doar o locuire sporadică, descoperindu-se un bordei și câteva gropi. Stratul subțire de cultură și puținele materiale descoperite, împreună cu suprafața redusă a așezării (0,12 ha), certifică faptul că aceasta era doar un refugiu pentru comunitățile din jur²⁸.

Construcția acestei așezări poate fi pusă în legătură cu unele mișcări de populație din zonele nord-pontice, eventual cimerienii, sau pătrunderea unui val cultural caracterizat prin ceramică imprimată și incizată, pe parcursul perioadei Ha B. O altă cauză ar putea fi conflictele intertribale, între comunități ale aceleiași populații, pentru teritoriu sau alte bunuri materiale²⁹

O situație asemănătoare o are așezarea de la Siret-Dealul Ruina (fig. 2.2). Așezarea a fost ridicată, de purtătorii grupului Grănicești, pe promontoriul dealului, ce avea pante abrupte pe laturile de nord și nord-est și trepte largi pe laturile de nord-vest și vest, accesul pe platou fiind barat prin ridicarea unei fortificații³⁰.

În așezare au fost observate două nivele de locuire: primul nivel, mai bogat, prezintă atât locuințe de suprafață, cât și adâncite, cu instalații de încălzit, gropi menajere și statuete zoomorfe. Acum se ridică și sistemul de apărare, ce consta dintr-un șanț de 4,20 m lățime la gură, și 0,75 m adâncime, precum și dintr-un val de pământ, lat de 22m și înalt de 1,10 m, prevăzut cu o palisadă. Al doilea nivel este mai sărăcăcios în materiale, constând în general din ceramică³¹.

²⁶ *Ibidem*, p. 54; D. Popovici, N. Ursulescu, *Șantierul arheologic Preutești-„Cetate”, jud. Suceava, Materiale*, V, 1982, p. 24.

²⁷ N. Ursulescu, D. Popovici, *op. cit.*, 1997, p. 55.

²⁸ D. Popovici, N. Ursulescu, *op. cit.*, 1982, p. 23-24; D. Popovici, N. Ursulescu, *Începutul epocii fierului în nordul Moldovei în lumina cercetărilor de la Preutești, (jud. Suceava)*, în *Documente recent descoperite și informații arheologice*, București, 1983, p. 25-31.

²⁹ N. Ursulescu, D. Popovici, *op. cit.*, 1997, p. 55.

³⁰ A. László, I. Mareș, B. Niculiță, M. Ignat, *op. cit.*, 2001, p. 230.

³¹ A. László, B. Niculiță, *op. cit.*, 1999, p. 107-108.

Din această așezare au fost descoperite și materiale care dovedesc practicarea metalurgiei: tipar de piatră pentru turnat topoare de tip celt, un celt de tip transilvănean, lamă de cuțit, picătură de metal de la procesul de turnat³². Așezarea, datată pe baza unui celt de tip transilvănean și a ceramicii, se încadrează în faza Ha A₁, în cel mai timpuriu orizont al complexului cultural Gáva-Holíhrady³³

În cultura înrudită, Corlăteni, se cunoaște, până în prezent, o singură așezare fortificată, cea de la Căndești-*Coasta Banu*. Așezarea, cu două niveluri de locuire, a fost fortificată cu o circumvalațiune, formată din șanț și val de pământ³⁴, fiind folosită ulterior și de comunitățile grupului cultural Tămăoani³⁵. Prima etapă de locuire este contemporană cu etapa intermediară dintre Babadag I și Babadag II-Cozia, iar al doilea nivel cu Stoicani și Balta Verde-Gogoșu. Din păcate, nu avem date care să clarifice sfârșitul locuirii hallstattiene de aici, dar putem preciza cu siguranță că locuirea a fost de lungă durată, descoperindu-se locuințe de suprafață și gropi menajere, care conțineau obiecte de bronz și fier³⁶.

În cultura Cozia-Brad cunoaștem două așezări fortificate, dintre care una este chiar stațiunea eponimă de la Brad (fig.3.1), cu o locuire de scurtă durată. Așezarea, apărată de un șanț și val de pământ, constă dintr-un strat de cultură destul de subțire (0,05-0,15 m), reprezentat de locuințe și gropi, ceramică, două fibule de bronz, de tip egeean (sec. X-IX a. Chr.) și o unealtă de os pentru imprimarea vaselor cu decor de tip Babadag-Cozia-Brad. Trebuie remarcat faptul că zona deschisă de lângă așezarea fortificată nu prezintă urme de locuire hallstattiană³⁷

În fine, așezarea fortificată de la Pocreaca-*Cetățuia* (fig.3.2), a fost amenajată pe un promontoriu și fortificată cu trei valuri și șanțurile adiacente, de-a lungul a două faze de locuire³⁸. În prima fază au fost ridicate, pe latura de sud și sud-est, trei șanțuri și trei valuri de pământ cu palisade, iar în faza a doua au fost supraînălțate cele trei valuri și a fost completat sistemul de fortificare prin ridicarea valurilor, fără șanțuri adiacente, de pe laturile de est, est-nord și vest, sud-vest împreună cu poarta ce permitea accesul în așezare dinspre NNV³⁹. În așezare nu au fost descoperite locuințe de suprafață sau bordeie, ci doar câteva gropi menajere, o

³² A. László, I. Mareș, B. Niculiță, M. Ignat, *op. cit.*, 2001, p. 230; N. Ursulescu, M. Andronic, F. Hău, *op. cit.*, 1986-1987, p. 90-91; M. Ignat, *Noi descoperiri de piese de bronz în zona Sucevei*, în Suceava, XX, 1993, p. 376; idem, *Metalurgia în epoca bronzului și în prima epocă a fierului din Podișul Sucevei*, Ed. Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2000, p. 60.

³³ A. László, I. Mareș, B. Niculiță, M. Ignat, *op. cit.*, 2001, p. 230.

³⁴ A. Florescu, M. Florescu, *op. cit.*, 1983, p. 75.

³⁵ A. László, *op. cit.*, 1980-1982, p. 66.

³⁶ A. Florescu, M. Florescu, *op. cit.*, 1983, p. 74-77; M. Florescu, A. Florescu, *op. cit.*, 1981, p. 119-121; A. László, *op. cit.*, 1994, p. 106.

³⁷ V. Uraschi, *op. cit.*, 1995, p. 22; idem, *Noi elemente de fortificație în așezarea dacică de la Brad, jud. Bacău*, Materiale, XIV, 1980, Tulcea, p. 171-181; idem, *Cercetări arheologice efectuate de muzeul de istorie din Roman, în zona râurilor Siret și Moldova*, Carpica, I, 1968, p. 171-177.

³⁸ C. Ionomu, *op. cit.*, 1996, p. 21, 24; idem, *Pocreaca, jud. Iași, „Cetățuia”*, în *Cronica 1995*, p. 69.

³⁹ *Ibidem*, p. 69; idem, *op. cit.*, 1996, p. 24.

locuire intensă observându-se doar în apropierea fortificației, pe Dealul Nemțoaica și Dealul Burduganul, în punctul Ciobănești. Aceste date susțin ipoteza conform căreia această așezare a constituit un punct de refugiu, în caz de pericol, pentru locuitorii din apropiere⁴⁰

Indicii despre așezări fortificate există și la Ilișești-*Cetățuia* (jud. Suceava), unde a fost descoperit un celt⁴¹, precum și la Volovăț-*Dealul Arșița*⁴², dar aici nu s-au întreprins încă săpături sistematice.

Aceste așezări nu trebuie interpretate separat, ci în legătură cu cele apărute în nordul spațiului pruto-nistrean, și anume la Lisičniki, Krivče, Gruščev, Voloka, Gorodnica sau Fedorovka⁴³ (fig. 1).

CONSIDERATIONS SUR LES CONDITIONS HISTORIQUES DE LA CONSTRUCTION DES FORTIFICATIONS DE L'ANCIEN HALLSTATT, D'ENTRE LES CARPATES ORIENTAUX ET PRUTH

Dans ce projet on se propose de réaliser une présentation générale des fortifications de l'ancien Hallstatt, celles de l'espace étendu entre les Carpates Orientales et le Pruth, où se sont manifestés les complexes culturels contenant la céramique canellée, incisée et imprimée.

Le complexe culturel à céramique canelée est représenté, en Moldavie, par la culture Gáva-Holihrad, par le groupe Grănicești dans le Plateau de Succava et la culture Corlăteni-Chișinău, qui est présente presque partout en Moldavie. Le deuxième complexe culturel est représenté par le groupe Tămăoani, lié génétiquement, par l'étape Babadag I, à la culture Babadag et à la culture Cozia-Brad, qui se forment grâce à l'expansion, au sud de la Moldavie, de la phase Babadag II.

Les porteurs de ces deux complexes culturels ont construit des établissements ouverts et fortifiés. Ces établissements fortifiés ont présenté un intérêt différent pour les chercheurs. Ainsi, on a analysé les recherches de Preutești-*Cetate*, effectuées par N. Ursulescu et D. Popovici, celles de Siret-*Dealul Ruina* coordonnées

⁴⁰ Idem, *Unele rezultate și probleme privind evoluția triburilor trace din prima epocă a fierului în conformitate cu cercetările arheologice din jud. Iași*, Lucrările Colocviului internațional „Prima epocă a fierului la Gurile Dunării și în zonele circumponctice”, sept., 1993, Tulcea, Tulcea, 1997, p. 127; idem, *op. cit.*, 1995, p. 69; idem, *op. cit.*, 1996, p. 24.

⁴¹ M. Ignat, *op. cit.*, 1993, p. 375; idem, *op. cit.*, 2000, p. 62; N. Ursulescu, D. Popovici, *op. cit.*, 1997, p. 56; A. László, *Începuturile primei vârste a fierului pe teritoriul Moldovei. Unele rezultate și probleme*, în *Cerclst*, 7, 1976, p. 73, nr. 42.

⁴² N. Ursulescu, D. Popovici, *op. cit.*, 1997, p. 56; M. Ignat, *Necropola tumulară hallstattiană de la Volovăț-Dealul Burlei*, în Suceava, V, 1978, Suceava, p. 128, fig. 1.

⁴³ Ju. N. Maleev, *Gal'štatskie gorodišča v zapadnoj Podolii i Prikarpat'e*, în *Mežplemennye svjazi eponi bronzy na territorii Ukrainy*, Kiev, 1987, p. 86-101; A. Zanoci, *op. cit.*, 1999, p. 105-120.

par A. László, celles de Cârdești-*Coasta Banului* réalisées par M. et A. Florescu, celles de la cité dacique Zargidava effectuées par V. Ursache et, finalement, celles de Pocreaca-*Cetățuia* sous la direction de C-tin Ionomu. Les cités hallstattiennes de la Transylvanie ont connu une attention spéciale des chercheurs, y compris les études de K. Horedt de 1974 et de V. Vasiliev, de 1989.

En Moldavie, cinq établissements fortifiés ont été examinés (fig. 1).

En Preutești, dép. de Suceava (fig. 2.1), les porteurs du groupe cultural Grănicești ont construit, au long de deux phases d'habitation, un établissement fortifié, pourvu de trois fossés et remblais de terre. On a observé dedans une couche de culture, mince, représentée par une hutte et quelques trous. L'établissement a eu, surement, un rôle de refuge pour les communautés voisines. La construction de cet établissement aurait pu avoir comme cause les mouvements de la population nord-pontique, ou les conflits d'entre les tribus pour un territoire ou pour d'autres biens matériels.

L'établissement de Siret-*Dealul Ruina* (fig. 2.2), qui appartient au groupe Grănicești, a été fortifié à l'aide d'un fossé et d'un remblai de terre. Il a eu deux niveaux d'habitation. Ici on a découvert des habitations de surface et approfondies, de la céramique, des imprimeries pour réaliser les haches.

Les établissements fortifiés de Brad et Pocreaca-*Cetățuia* ont été construits par les porteurs de la culture Cozia-Brad. À Brad, com. Negri (fig. 3.1), l'établissement était fortifié avec un fossé et un remblai de terre, la couche en étant mince, contenant des habitations et des silos. L'établissement de Pocreaca-*Cetățuia* (fig. 3.2) a eu deux phases d'habitation, la fortification étant faite avec trois fossés et trois remblais de terre. Ici on n'a pas découvert d'habitations de surface ou des huttes, mais quelques trous ménagers. Le rôle de l'établissement était celui de refuge pour les habitants de Nemțoaica ou de Burduganul.

À côté de ces cinq établissements, on peut ajouter ceux de Ilisești-*Cetățuia* et Volovăț-*Dealul Arșița*, qui n'ont pas été examinés du point de vue archéologique.

Les établissements fortifiés de la Moldavie peuvent être liés aux ceux découverts dans l'espace d'entre Pruth et Nipre: Lisičniki, Krivče, Grušev, Voloka, Gorodnika ou Fedorovka.

Le rôle des établissements fortifiés dans la vie des communautés de l'ancien Hallstatt peut être celui de refuge ou de centre politique, administratif, économique ou religieux. L'aménagement de ces fortifications est lié au développement économique et socio-politique, il peut être la conséquence du développement de la métallurgie du bronze et de l'apparition des premiers objets en fer, qui ont permis le perfectionnement des outils et l'augmentation de l'efficacité du travail, ce qui a conduit à la surproduction et à la modification des relations sociales d'entre les tribus.

Planșe

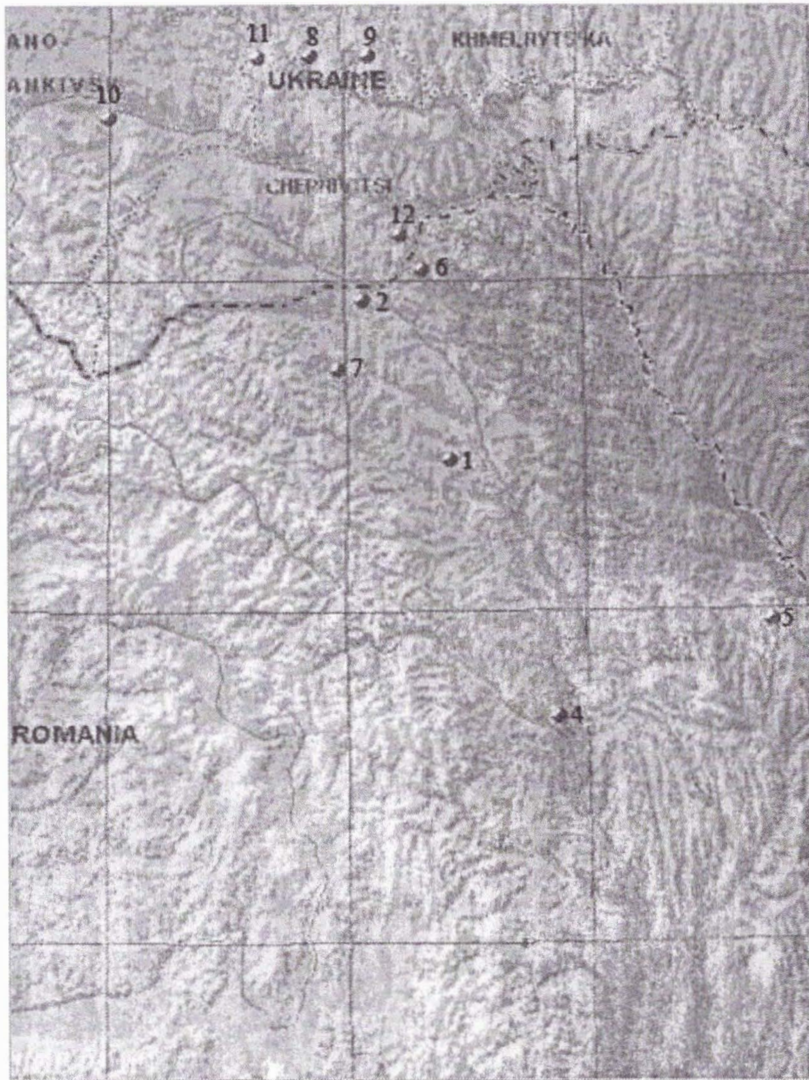

Fig. 1. Așezările fortificate din Hallstattul timpuriu dintre Carpați și Prut:

1. Preutești; 2. Siret; 3. Cândești; 4. Brad; 5. Pocreaca; 6. Ilieșești; Volovăț; 8. Lisičniki; 9. Krivče; 10. Grușiv; 11. Gorodnica; 12. Voloka.

Les établissements fortifiés de l'ancien Hallstatt d'entre les Carpates et le Pruth.

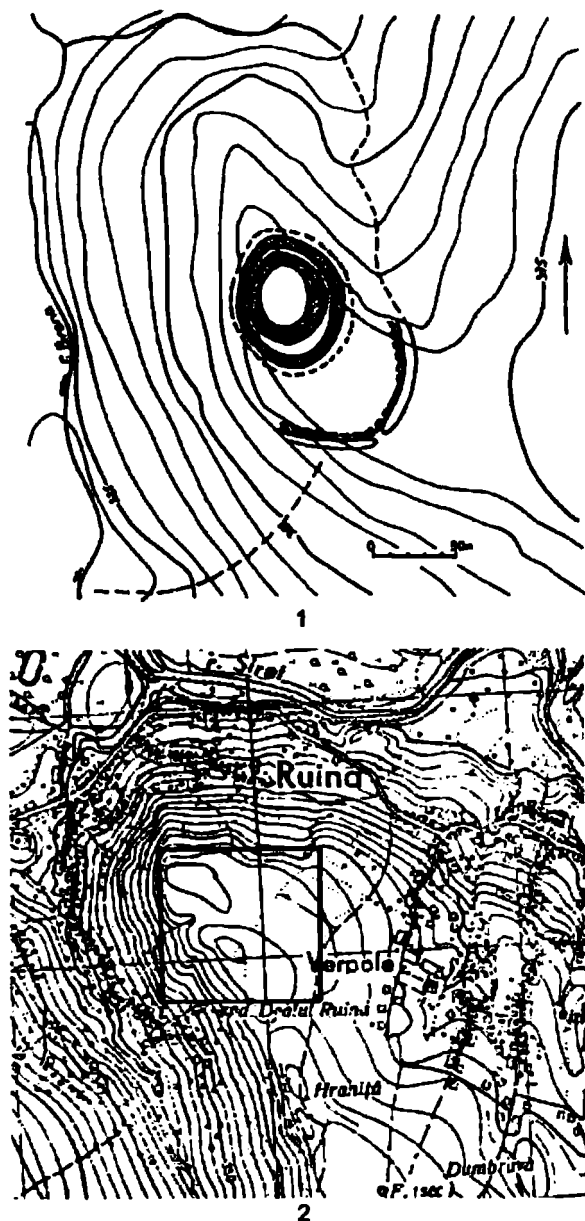
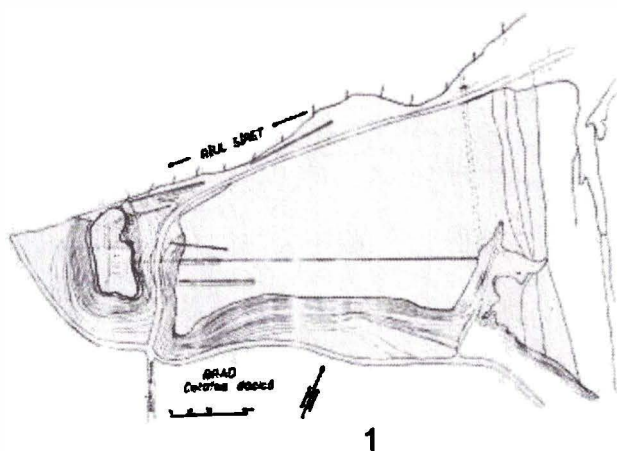
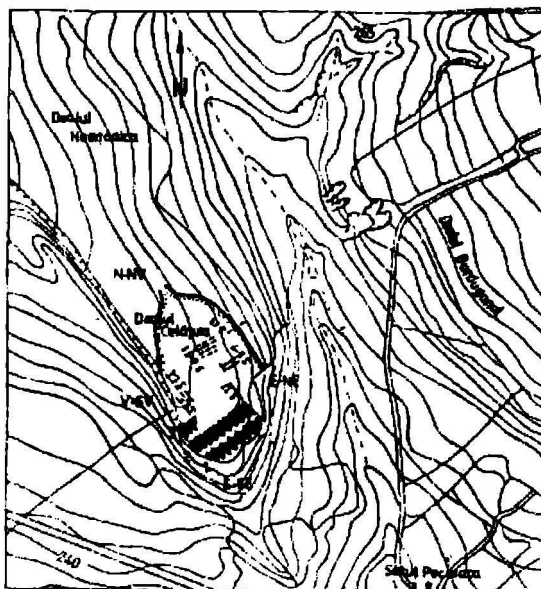

Fig. 2. Planurile așezărilor fortificate: 1. Preutești (după N. Ursulescu, D. Popovici),
2. Siret (după A. László).

Les plans des établissements fortifiés: 1. Preutești (d'après N. Ursulescu, D. Popovici); 2. Siret (d'après A. László).

1

- Valurile și garșurile de pe latura sud-sud-est
- Secțiunile din campaniile anilor 1091-1094
- Valurile de pe laturile de vest-sud-vest, nord-vest și est-nord-est

2

Fig. 3. Planurile așezărilor fortificate: 1. Brad (după V. Ursachi), 2. Poceaca (după C. Iconomu).

Les plans des établissements fortifiés: 1. Brad (d'après V. Ursachi); 2. Poceaca (d'après C. Iconomu).